

Metzinger Péter

**A vállalat mint tartalom és
a társaság mint forma
a globalizált üzleti jogban**

című
doktori értekezésének

T É Z I S E I

témavezető:
Prof. Dr. Kecskés László
tanszékvezető egyetemi tanár
PTE-ÁJK, Polgári Jogi Tanszék

Budapest-Pécs, 2008

1. A jelen tézisekben egyrészt az értekezés kereteit (tárgy, módszer és alapfogalmak) vázoljuk fel. Másrészt röviden – tézisszerűen – összefoglaljuk munkánk alapvető tudományos következtetéseit. Közöljük továbbá a disszertáció áttekintő tartalomjegyzékét is, valamint számot adunk a témában megjelent publikációinkról, és bemutatjuk a felhasznált legfontosabb szakirodalmi műveket. Végezetül téziseink kivonatát angol nyelven is megfogalmazzuk.

I. Az értekezés tárgya, módszere és alapfogalmai

2. Tárgy

Munkánk témáját, *in concreto*, a globalizált gazdaságot jellemző privát szervezeti megoldás aspektusai képezik: a transznacionális vállalat, vállalatcsoport gazdasági és jogi mibenléte, struktúrája, nemzetközi magánjogi meghatározottsága, meghatározhatósága, valamint nemzetközi adójogi helyzete.

E konkrét kérdések mögött egy három szintű problematika tapintható ki, melynek pillérei a következők:

(i) A vállalatok nemzetközi jogi szerveződésének és működésének egyik legfontosabb kérdése pénzügyi jogi: hol kell a vállalatnak, illetve az azt alkotó jogi egységeknek adót fizetni.

(ii) Ezen alapszik, hogy a vállalatok milyen magánjogi megoldásokkal tudják adott jogi szabályozás mellett adózásukat határon átnyúló megoldásokkal optimalizálni.

(iii) S végül, milyen valódi mozgástere van a szuverén államoknak, úgy külön-külön, mint egymással versenyezve és együttműködve, azaz mennyire tudják saját érdekeik szerint befolyásolni a vállalatokat. A globalizált üzleti jog tehát dialektikus térben helyezkedik el, amit a szabályozó (a szuverén) és a szabályozott (a magánszemély) közötti állandó kölcsönhatás határoz meg.

3. Paradigmaváltás?

A transznacionális vállalat fogalma napjaink egyik legtöbbet használt tudományos paradigmája, elsősorban a közgazdaságtan és a szervezetszociológia területén. Természetesen egy ilyen fontos, az üzleti valóságot meghatározó paradigma a jogra is hatással van, ezért arra is keressük a választ, hogy a transznacionális vállalat mint társadalmi-gazdasági paradigma vajon nem hoz-e magával (egy újabb) jogi paradigmaváltást: a társaság mint egyértelműen meghatározható alany, mint fix jogi pont helyébe jogi személyek és/vagy szervezetek képlékenyebb halmaza fog lépni?

4. Jogszociológia

Az értekezés a jogszabályokban, bírói döntésekben, ügyvédi tevékenységben és a gazdasági szereplők mindennapos gyakorlatában megnyilvánuló jogi tapasztalatot (az élő jogot) kutatja, és annyiban jogszociológia, amennyiben a felmerülő jogtechnikai kérdések társadalmi – közelebbről az üzleti életben fellelhető, nem jogi – kontextusával is számot kíván vetni. Kutatásunk alapvetően a jog és a gazdaság kölcsönhatásának vizsgálatára irányul, de nem esik a *Law and Economics* (a jog gazdasági elemzése) területére, mert nem a jogot elemezzük közgazdaságtani módszerekkel, hanem – épp ellenkezőleg, részben – a gazdaságot igyekszünk jogi elemzésnek vetni alá. Az értekezés ezért a jogtudomány birodalmán belül a GALGANO által elnevezett, a gazdaság

jogi elemzése diszciplína szűkebb tartományába sorolható.

5. Mozaik jog-összehasonlítás

A vállalatokat és társaságokat szabályozó joganyag méretében és komplexitásában óriási, és sebesen bővül. Nem állhat ezért szándékunkban a tárgyra vonatkozó tételes jogot teljes egészében bemutatni, még kevésbé feldolgozni. Tudományos szempontból szebb és hasznosabb feladatnak tűnik, ha a valós gazdasági problémák mentén beazonosított jogi kihívások elemzése során térünk ki egy-egy, az adott kérdést közvetlenül rendező, tárgyaló jogszabályhelyre, bírósági döntvényre, integrációs jogszabályra, szupranacionális eredetű puha jogforrásra. A vonatkozó jogi megoldások összehasonlítása tehát nem lehet teljes, ezért extenzív módszerünket mozaik jog-összehasonlításnak nevezzük, remélve, hogy a bemutatott mozaik darabkákból egységes kép áll össze. Ebben az összehasonlításban komoly segítségünkre van az európai jog, mint a tagállami nemzeti jogok egyfajta eredője.

6. Vertikális teljesség

Értekezésünk intenzív módszere a vertikális teljesség: a felmerülő kérdéseket az elméleti absztrakció lehető legmagasabb fokán igyekszünk megragadni, majd ebből kiindulva a konkrét esetig vizsgáljuk azokat meg. A dolog természete szerint nem minden szóba jöhető problémával tudunk foglalkozni, ugyanakkor amit tárgyalunk, azt a vertikum teljességében – ami adott esetben az ontológiai reflexiótól a jogi szabályozáson át a konkrét jogesetig húzódhat – igyekszünk elemezni.

7. Alapfogalmak

Egy tudományos munka tulajdonképpen nem más, mint az adott tudomány bizonyos fogalmainak a tudomány rendszerén belüli logikus használata, mégpedig azzal a céllal, hogy a szerző által nem egyértelmű jelentésűnek vélt fogalmakat

egyértelművé tegyen, vagy épp ellenkezőleg, korábban egyértelműnek vélt fogalmakat illetően tudományos zavart keltsen. Mivel pedig minden tudományos munka véges, elengedhetetlen, hogy egyes fogalmakat, vagy azok meghatározásának módszerét a munka *a priori* adottnak vegye, s azokra építve bontsa ki azokat a fogalmakat, amelyeket tárgyául választ.

8. Munkánk tudományos gerincét a következő három, alapvető distinkció adja: A legáltalánosabb szinten, a gazdaság és a jog határán jelentkezik a vállalkozás-társaság fogalom pár, mint tartalom és forma. Nemzetközi tényállásokban az illetőség-honosság intézményei (lásd 1. számú táblázat, lentebb) a meghatározóak. Adott vállalkozás, vállalatcsoport esetében a formális székhely és a tényleges székhely (lásd 2. számú táblázat, lentebb) megkülönböztetése a kiindulási pont a számunkra releváns további kutatásokhoz.

II. Az értekezés tézisei

9. Az üzleti jog

Az üzleti jog szükségképpen a jogalkotás, valamint a közhatalmi (bírói, hatósági) és a privát (az üzleti élet képviselői, szereplői részéről történő) jogalkalmazás eredője, hiszen a jogszabályokat e fórumok, hatóságok és szereplők ültetik át a gyakorlatba, ítélezési és közigazgatási tevékenységük, valamint mindennapi működésük (pl. szerződéskötéseik, könyvelésük) során. A jogalkotó és a jogalkalmazó, valamint címzettjeik tehát egymással kölcsönhatásban működnek.

Jogtörténeti tény továbbá, hogy az üzleti jog szükségképpen és mindig *csak második* az üzleti élet mögött, abban a nem feltétlenül időbeli értelemben, hogy a gazdaságot konszolidáló

jog intézményei csupán a gazdasági rendszer – vagy a politikailag kialakítani kívánt gazdasági rendszer – elemeit és működését öntötték formába, amint arra példa a kereskedelmi jog középkori meggyökeresedése, szárbá szökkenése és csodálatos kiterbélyesedése.

10. Vállalat

Munkánk alfája és ómegája a (gazdaságot képviselő) vállalat és a (jogot képviselő) társaság, illetve ezek egymáshoz való viszonya. E két jelenséget a tartalom és forma viszonyában kezeljük. A vállalkozást tehát mint közgazdasági, míg a társaságot mint jogi fogalmat használjuk, s ezt – egyes szakirodalmi és jogszabályi példákkal szemben – következetesen tesszük.

A vállalat jogilag leginkább hasznosítható fogalmának körülhatárolása végett a vonatkozó közgazdaságtani elméleteket (így pl. COASE tranzakciós költségek teóriáját), egyes nemzeti jogi megoldásokat és – meglehetősen aprólékossággal – az Európai Közösségek Bíróságának versenyjogi gyakorlatát vizsgáltuk. Ennek eredményeként elvi síkon arra jutottunk, hogy a vállalat inkább a *mi*, és nem a *ki* kérdésre felel: a vállalat elsősorban tevékenység, és nem személy, még a jogban sem.

Minden vállalkozási tevékenység végső mozgatója az ember, ezért a vállalkozás, vállalat *genus proximuma* az emberi tevékenység, megkülönböztető jegyei pedig az üzletszerűség (lukratív cél), és az időbeli szervezethez (tartósság). A vállalat tehát egy olyan egység (tulajdonképpen létező, szubjektum), ami az erőforrásokat hierarchikus módszerrel szervezi meg, és ennek segítségével a piacon megszerzett inputokat a piacokra szánt outputokká alakítja. A vállalat ezen, kifelé irányuló tevékenységét nevezhetjük piaci tevékenységnek. A vállalat tehát a piaci rendszer – az aggregált kereslet és kínálat – része,

amit önmagán belül azonban már kiküszöböl. A vállalat ezért a piaci ármechanizmus alapegységének is felfogható, mert az ármechanizmus a vállalat határáig érvényesül, azon belül már nem.

A vállalati egység persze nem csak kívülről – a piac felől – értelmezhető. A vállalat ugyanis belül egyáltalán nem egységes, hanem különböző szereplők, érdekcsoportok, szervek, személyek alkotta összetett rendszer. A jogot (az üzleti jog terrénumában pl. a társasági vagy az adójogot) ez a belső összetettség is érdekli. Ezen belső összetettség alapja az egységes vállalatot alkotó társaság, társaságok létesítő okirata.

11. Társaság

A vállalat és a társaság között a jogi kapocs a társasági szerződés (a társaságot létesítő okirat): a vállalatból a társasági szerződés által lehet társaság. A vállalat ugyanis mint *de facto* jelenség már több (szellemi, tárgyi, pénzügyi) termelési tényező gazdasági célra irányuló felhasználásának pusztá megszerzésével gazdaságilag létezővé válik, függetlenül ennek jogi vonatkozásaitól. A társasághoz azonban már formális jogügylet és közhatalmi aktus (nyilvántartásba vétel mint elismerés) szükséges.

A társasági szerződés elemzésekor a társasági szerződés alapján keletkező jogviszonyok alanyai és tartalma érdekel bennünket. Az analízis során a polgári jogi jogügyletből indulunk ki. Alanyi irányultsága szempontjából a jogügylet akkor minősülhet polgári jogi szerződésnek, ha a szerződő felek által kinyilvánított ügyleti akarat legalább egyike legalább egy másik szerződő félre irányozott, mert csak így jöhet létre a szerződés alapján kölcsönös jogi kapcsolat a felek között. A szerződő felek kifejezés ebből a szempontból egymással szerződő feleket jelent. Ha a létesítő okiratot e szerint vizsgáljuk, azt kapjuk, hogy ez a belső jogi relativitás

csak egy vonatkozásban, az eredmény feletti rendelkezés kapcsán létesülő közös tulajdonban érhető tetten a tagok között. A társasági szerződés által szabályozott főszolgáltatások (tulajdon-átruházási és gazdálkodási kötelezettség) tekintetében azonban a társasági szerződés nem mint szerződés fungál, mert a főszolgáltatást nem szerződő fél felé kell teljesíteni, és az azzal szembeni ellenszolgáltatást sem szerződő fél tartozik teljesíteni, továbbá a nem teljesítésért nem a szerződő feleknek tartozik a tag felelősséggel. Ebből a szempontból a létesítő okirat részben egymással konvergáló egyoldalú jognyilatkozatoknak tekinthető, melyekkel a tagok külön-külön – de természetesen egymás kötelezettségvállalására is figyelemmel – kötelezik magukat a létrejövő társaság felé bizonyos vagyon átruházására, egyben implicite kötelezik a társaságot a megkapott vagyonnal történő eredményes gazdálkodásra. Az eredmény feletti rendelkezési jog tárgyában a tagok azonban már valóban egymással szerződnek, azzal, hogy a majdani eredmény felett lényegében közös tulajdont hoznak létre.

A társasági szerződés felfogásunkban tehát egy olyan jogügylet, melyben az azt aláíró felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy a társasági szerződéssel létrehozott jogalany (a társaság) részére vagyont adnak tulajdonba, mely vagyonnal a társaság a tagok közösségének bizonyos ellenőrzése és irányítása mellett köteles nyereségesen gazdálkodni, és mely nyereségről a tagok tulajdonostársakként jogosultak rendelkezni.

12. Vállalatcsoport

A transznacionális vállalatcsoport a globalizált gazdaság legfontosabb szereplője. A hétköznapi, de a jogi és gazdasági szaknyelv is egyetlen tulajdonnévvel jelöl egészen bonyolult gazdasági-jogi konstrukciókat: legyen szó a mobiltelefonjáról, az élelmiszeriparról, az autógyártásról, a divatról vagy szinte

bármely másik iparágról, ezek legjelentősebb szereplőit egyetlen névvel *egyértelműen* meg tudjuk jelölni. Senki sem aggódik amiatt, hogy például a *Nokia*, a *Coca-Cola*, a *Toyota* vagy éppen a *Benetton* mögött nem egyetlen személy húzódik meg, hanem társaságok sora, összetett hálózata.

Jogalany alatt a jogi szubjektumot értjük, azt, akiről jogilag állíthatunk. A jogalanyiságot – azt, hogy egy adott társadalomban kik lehetnek polgári jogviszony alanyai, tehát kik válhatnak személlyé – történetileg az adott társadalom tulajdoni berendezkedése határozza meg. Világos, hogy a csoport is csak az állam – vagy esetleg szupranacionális szervezet – jóváhagyásával válhat jogalannyá. A vállalatcsoport mint gazdasági jelenség egyelőre a társaságon keresztül lehet jogalany; gyakran sokszoros jogalany, mert egy vállalat egyszerre több, formálisan önálló jogalany társaságban is formát ölthet. Ezek a formálisan önálló jogalanyok azonban mind a vállalati egységre vonatkoztatottak: úgy gazdaságilag, mint jogilag, az anyacég vagy holding ellenőrzésén, irányításán keresztül (az ellenőrzés koncepciója, mint a csoport egységének alapja). Ez a tényleges, gazdasági egység jogilag tehát még alapvetően elaprózódott, de már a legkülönbözőbb jogágakban látszanak a jogi egység különböző hajtásai (pl. csoportos adóalanyiság, konszernjogi felelősség, konszolidált mérleg stb.). Az elsődleges jogi pluralitásra épülő ezen másodlagos jogi egység részben negatív módszerrel építkezik: nem magát nyilvánítja jogalannyá, hanem az őt alkotó jogalanyoktól vesz el ezt-azt. A csoport jogi léte ugyanis tagadhatatlan, csak ennek a létnek egyelőre nincs feltétlenül szüksége jogalanyiságra, a vállalatcsoport jogalanyiséga ugyanakkor már megfogant, azzal, hogy – egyelőre – a csoport (mint speciális szubjektum) nem az alany, hanem a tevékenység felől építi fel jogi egzisztenciáját.

Általánosságban nem jelenthetjük még ki, hogy a vállalatcsoport önálló jogalany lenne, ugyanakkor jogilag létezik, és elvesz, elszív az őt alkotó társaságok elsődleges jogalanyiságából, úgy a kötelezettségek, mint a jogok oldalán. A paradigmaváltás megkezdődött.

13. A vállalat nemzetközi tényállásokban

A globalizált gazdaságban a honosság és az illetőség a gazdasági társaság két legalapvetőbb minőségének meghatározásában vállal orientáló szerepet: egyrészt hogyan és miként létezhet és működhet a jogi személy, másrészt hogy e jogi személyt mekkora adófizetési kötelezettség terheli, azt miként és hol kell teljesítenie. A honosság funkciója tehát, hogy meghatározza, a társaság mibenlétét, minőségét mely jog szerint kell meghatározni; az illetőség rendeltetése pedig azt kijelölni, hogy a társaság (vállalkozás) nyeresége után mely államnak köteles adót fizetni. A honosság és az illetőség jellemzőit párhuzamosan mutatja be a 2. számú táblázat.

A disszertációban a székhely fogalma – mint lehetséges kapcsolóelv úgy a honosság, mint az illetőség meghatározásakor – központi helyet foglal el. A székhely jogi elemzésekor a vertikális teljességre való törekvés módszertani kényszer, mert ahhoz, hogy az okirati és tényleges székhely, a bejegyzett iroda és a központi ügyintézési hely, a tényleges irányítás helye stb. magán- és közjogi fogalmi kavalkádban rendet tehesünk, szükséges, hogy e fogalmakat ontológiailag osztályozzuk: erre szolgál az 1. számú táblázat. A táblázatból kiderül, hogy ontológiai alapon kétféle székhely van: a formai (vagy okirati) és a tartalmi (vagy tényleges). Az előbbi jog-, az utóbbi ténykérdés, az előbbi pusztán jognyilatkozattól függ, az utóbbi a gazdasági valóságtól.

Az értekezés egyik központi problémája a székhely nemzetközi áthelyezése, mert az módosíthatja a társaság

magánjogi és adójogi státuszát (azaz honosságát és illetőségét) is, egyszerre és külön is. A társaság honossága és illetősége tehát nem feltétlenül jár együtt: a társaság magánjogilag működhet az egyik állam, és adózhat egy másik állam joga szerint. A társaságok szempontjából továbbá kívánatos, hogy maguk dönthessék el, hogy mely állam joga szerint alakulnak meg és működnek, függetlenül attól, hogy gazdasági tevékenységüket mely állam területén kívánják kifejteni. Ez ugyanis a társaság szintjén költséghatékonysághoz vezethet, ami nemzetgazdasági szinten is hatékonyságot hozhat. Ez a szabadság továbbá az adószedő államok érdekét sem sértheti, hiszen a társaság – a nemzetközi kollíziós adójog általános megoldása szerint – ott fizet adót, ahol ténylegesen működik, ahol tényleges székhelye vagy telephelye található.

Nem látunk tehát – sem jogi, sem gazdaságpolitikai síkon – problémát abban, hogy a társaságok szabadon változtathassák meg tényleges székhelyüket, azaz illetőségüket, hiszen telephelyet, leányvállalatot is szabadon alapíthatnak általában külföldön. Adójogilag pedig végeredményében semmi különbség sincs aközött, hogy valamely társaság, vállalatcsoport az üzleti tevékenységét úgy helyezi át egy másik államba, hogy ott leányvállalatot vagy telephelyet hoz létre és ezen keresztül működik, vagy közvetlenül oda helyezi át a központi ügyintézési helyét. Mindkét esetben ugyanis az új államban végzett gazdasági tevékenység után ebben az új államban kell adózni. Azzal tehát, ha – bizonyos garanciális feltételek mellett – megengedjük a tényleges székhely egyik államból a másikba történő szabad áthelyezését (ami a közösségi jogban nem más, mint a szabad letelepedés jogának a gyakorlása), csak egyszerűbbé, átláthatóbbá tesszük a jogi helyzetet, csökkentjük a feszültséget a gazdasági tartalom és a jogi forma között. Ez az átláthatóság, közvetlenség költségmegtakarítással, deregulációval járhat (mert pl. a társaság és a külföldi leányvállalat vagy telephely helyett csak

egy alanyt kell nyilvántartani, egyetlen államban), ami megint csak növelheti a hatékonyságot.

1. sz. táblázat

Formális (okirati) székhely funkció: a társaság elérhetőségének biztosítása	Tartalmi (tényleges) székhely funkció: a társaság operatív központja
bejegyzett iroda (<i>registered office</i>) levelezési cím megbízásos székhely okirati székhely (<i>siège statutaire</i>)	központi ügyintézés helye tényleges üzletvezetés helye elsődleges letelepedés helye <i>siège réel, siège de direction</i> <i>administration centrale</i> <i>central management and control</i> <i>place of effective management</i> <i>head office, headquarters</i>

2. sz. táblázat

	Magánjog: HONOSSÁG	Közjog: ILLETŐSÉG
tárgy:	pozitív-negatív kollízió	csak deklarált pozitív kollízió
relevancia:	eseti: csak jogviták esetén	folyamatos: adót „mindig” kell fizetni
jogforrás:	belső jog vagy közösségi jog vagy nemzetközi jog	nemzetközi jog + belső jog
meghatározó fórum:	bármely jogalkalmazó	csak az adót kivető közhatalom
cél:	alkalmazandó jog kiválasztása	joghatóság meghatározása
módszer:	bilaterális	unilaterális + bilaterális
kapcsolóelv:	inkorporáció v. székhely elv	székhely elv (kivéve USA)
kivétel:	nincs (mert a magánjogi státusz egységes)	forrás alapú adózás (látszólagos kivétel)

III. Az értekezés áttekintő tartalomjegyzéke

Rövidítések	III.
Jogesetek	V.
Bevezetés	1.
I. Fogalmi keretek	10.
II. A Vállalat	26.
1. Közgazdasági vállalatelméletek	26.
2. A vállalat jogi megragadása	31.
3. Az európai jog	35.
4. Konklúzió	52.
III. A Társaság	53.
1. Az ideális létesítő okirat	53.
2. Mozaikok	55.
3. A létesítő okirat vélt megkülönböztető jegyei	58.
4. A létesítő okirat jogi analitikája	63.
5. Az egyszemélyes társaság	76.
6. Állami elismerés	78.
7. Konklúzió	79.
IV. A Vállalatcsoport	82.
1. A vállalatcsoport mint gazdasági jelenség	83.
2. A csoport jogi megragadása	89.
3. A csoport jogi szabályozása	95.
4. Konklúzió: a negatív jogalany	122.
V. A Vállalat nemzetközi tényállásokban: honosság és illetőség	124.
1. A székhely fogalma	126.
2. A nemzetközi kollízió és feloldási technikái	133.
3. Honosság és illetőség az európai jogban	152.
4. Konklúzió	175.
Befejezés	177.
Függelékek	179.
A szerző publikációi a témában	182.
Irodalomjegyzék	183.
Tartalomjegyzék	188.

IV. A szerző publikációi a témában

1. A cégeljárás felfüggesztése: elméleti és gyakorlati aggályok
in *Cég és Jog*, 1-2/2003, 31-34. o.
2. Az ideális társasági szerződés
in *PhD Tanulmányok I*, Pécs, 2004, 235-282. o.
3. A francia kereskedelmi jogról
in *Európai Jog*, 4/2004, 15-21. o.
4. A tagkizárás intézménye: alkotmányossági aggályok
in *Magyar Jog*, 11/2004, 670-679. o.
5. A joggal való visszaélés a társasági jogban
in *PhD Tanulmányok III*, Pécs, 2005, 207-231. o.
6. A vállalatfogalom határai az európai jogban
in *Európai Jog*, 3/2005, 23-32. o.
7. Még egyszer a vagyoni hányad rosszhiszemű átruházásáról
in *Gazdaság és Jog*, 1/2006, 23-25. o.
8. A *de facto* külföldi irányítású magyar társaságok székhelye és honossága az európai jog tükrében (*de lege lata* és *de lege ferenda*)
in *Európai Jog*, 3/2006, 17-26. o.
9. Adalékok a kereskedelmi jog középkori történetéhez
in *Jogtörténeti Szemle*, 2/2007, 51-56. o.
10. A bejegyzés elve és a Gt. hatálya, avagy a bilaterális és az unilaterális kollíziós szabályozás kollíziója
in *Gazdaság és Jog*, 5/2007, 19-22. o.
11. A társaságok és a szabad letelepedés (a Cartesio ügyben közzétett főtanácsnoki indítvány kritikája)
in *Európai Jog*, 4/2008, 21-26. o.

V. Válogatott bibliográfia

K ö n y v e k

Anzenbacher, Arno: Bevezetés a filozófiába, Cartaphilus, Budapest, 2001

Bárdos Péter–Menyhárd Attila: Kereskedelmi jog, HVG-Orac, Budapest, 2008

Bedő Zsolt–László Gyula–Szerb László: Üzleti gazdaságtan, PTE-KTK, Pécs, 2006

Burián László–Kecskés László–Vörös Imre: Magyar Nemzetközi Kollíziós Magánjog, 3. kiadás, Logod, Budapest, 1999

Castagnède, Bernard: Précis de fiscalité internationale, 2e édition, Presses Universitaires de France, Paris, 2002

Coase, Ronald H.: A vállalat, a piac és a jog, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004

Coing, Helmut: A jogfilozófia alapjai, Osiris, Budapest, 1996

Communier, Jean-Michel: Droit fiscal communautaire, Bruylant, Bruxelles, 2001

Cozian, Maurice–Viandier, Alain–Deboissy, Florence: Droit des sociétés, 16e édition, Litec, Paris, 2003

Földes Gábor: Adójog, Osiris, Budapest, 2002

Galgano, Francesco: Globalizáció a jog tükrében, HVG-Orac, Budapest, 2006

Galgano, Francesco: Lex mercatoria, 4° edizione, il Mulino, Bologna, 2001

Hilaire, Jean: Introduction historique au droit commercial, Presses Universitaires de France, Paris, 1986

Kecskés László: EU-Jog és jogharmonizáció, 2. kiadás, HVG-Orac, Budapest, 2005

Kecskés László: Polgári jog. A személyek joga, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2005

Kisfaludi András: Társasági jog, Complex, Budapest, 2007

- Lábady Tamás:** A magyar magánjog általános része, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 1998
- Le Cannu, Paul:** Droit des sociétés, 2e édition, Montchrestien, Paris, 2003
- Legeais, Dominique:** Droit commercial et des affaires, 14e édition, Dalloz, Paris, 2001
- Loussouarn, Yvon–Bourel, Pierre–de Vareilles-Sommières, Pascal:** Droit international privé, 8e édition, Dalloz, Paris, 2004
- Maczonkai Mihály:** Jogszociológia, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2005
- Mádl Ferenc–Vékás Lajos:** Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, 6. kiadás, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004
- Manciaux, Sébastien:** Investissements étrangers et arbitrage international entre États et ressortissants d'autres États, Litec-CREDIMI, Dijon, 2004
- Mercuro, Nicholas–Medema, Steven G.:** Economics and the Law. From Posner to Post-Modernism and Beyond, 2nd Edition, Princeton University Press, Princeton, 2006
- Milgrom, Paul–Roberts, John:** Közgazdaságtan, szervezetelmélet és vállalatirányítás, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2005
- Miskolczi Bodnár Péter (szerk.):** A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2002
- Morse, Geoffry:** Charlesworth & Morse Company Law, 14th Edition, Sweet & Maxwell, London, 1991
- Muchlinski, Peter T.:** Multinational Enterprises and the Law, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2007
- North, PM–Fawcett, JJ:** Cheshire and North's Private International Law, 13th Edition, Oxford University Press, Oxford, 2004
- Osztovits András (szerk.):** Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata, 1. kötet, Complex, Budapest, 2008

Pázmándi Kinga (szerk.): Sárközy Tamás ünnepi kötet, HVG-Orac, Budapest, 2006

Perrow, Charles: Szervezetszociológia, Osiris, Budapest, 2002

Sárközy Tamás: A magyar társasági jog Európában, HVG-Orac, Budapest, 2001

Sárközy Tamás (szerk.): A társasági és a cégtörvény kommentárja, HVG-Orac, Budapest, 2002

Sealy, Len–Worthington, Sarah: Cases and Materials in Company Law, 8th Edition, Oxford University Press, Oxford, 2008

Vékás Lajos (szerk.): Európai közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban, KJK-Kerszöv, Budapest, 2001

C i k k e k, t a n u l m á n y o k

Ádám Antal: A posztmodernitás jogi sajátosságai, in Társadalmi Szemle 4/1996, 16-26. o.

Deák Dániel: Adóelkerülés avagy tartalom és forma a magyar adójogban, in Gazdaság és Jog, 78/2001., 37-46. o.

Didier, Paul: Entreprise, in Dictionnaire de la culture juridique (dir. D. Alland, S. Rials), Lamy-Puf, Paris, 2003, 625-630. o.

Dirkis, Michael: Still a Problem Child: Central management and Control after RITA, in Revenue Law Journal, 2005, Vol. 15, Issue 1, Article 7, 126-139. o.

Hart, Oliver: An Economist's Perspective on the Theory of the Firm, in Columbia Law Journal, Vol.1757:89, 1757-1774. o.

Kisfaludi András: A társaságok közgazdasági és jogi megközelítésben, in A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata (szerk.: Miskolczi Bodnár Péter), KJK-Kerszöv, Budapest, 2002, 15-34. o.

Kornhauser, Lewis A.: The Nexus of Contrats Approach to

Corporations, in *Columbia Law Journal*, Vol.1449:89, 1449-1460. o.

Menyhárd Attila: Polgári jog és közgazdaságtan, in *Gazdaság és Jog*. Szabó István ünnepi tanulmánykötet (szerk.: Steiger Judit), ELTE-ÁJK – Gondolat, Budapest, 2005, 87-101. o.

Miskolczi Bodnár Péter: A társasági szerződés sajátosságai a Ptk.-ban szabályozott szerződésekhez képest, in *Gazdaság és Jog*, 7-8/2001, 27-37. o.

Nemessányi Zoltán: A jogi személyek honosságára vonatkozó elvek az Európai Bíróság gyakorlatában, in *Tanulmányok az európai magánjog köréből*, Pécs, 2004, 155-180. o.

Sárközy Tamás: Konzernjog, avagy a vállalatcsoport joga – új komplex jogterület, in *Gazdaság és Jog* 6-7/2007, 3-8. o.

Thiel, Servaas van: Daily Mail Case. Tax Planning and the European Right of Establishment. A Setback, in *European Taxation*, November 1988, 357-366. o.

Vann, Richard J.: Problems in international division of the business income tax base, Oxford University Said Business School, www.sbs.ox.ac.uk

Vékás Lajos: Uniós alapvető szabadságok és közösségi nemzetközi kollíziós jog, in *Európai Jog*, 2005/1. 3-16. o.

Vossestein, Gert-Jan: Transfer of the registered office. The European Commission's decision not to submit a proposal for a Directive, in *Utrecht Law Review*, Volume 4, Issue 1, 2008, 53-65. o.

VI. Abstract

The subject-matter of the Ph.D. thesis is given by the main private vehicle that characterizes the globalized economy: the transnational enterprise. We examine the economic and legal substance, the private international law aspects and the international tax law situation of the transnational group.

While we investigate the interaction between law and economy, our research does not fall within the field of *Law and Economics* since we do not analyse the law with the methods of economics, but, quite the contrary, we try to examine the economic reality with legal methods.

The transnational undertaking is one of the main scientific paradigm in our time. In that respect we inquire whether this economic paradigm has shifted also the paradigm in the field of the law: has the concept of company (as subject of law) been replaced by that of the group (as a heap of subjects)?

The undertaking is a unity which organizes the resources in a hierarchical manner in order to put outputs in the market by using inputs bought from the market. Undertaking is a phenomenon of the economy, a matter of fact. On the other hand, company is a matter of law.

The link between undertaking as substance and company as form is the deed of foundation: the undertaking becomes company through this deed. In our thesis therefore we examine the legal nature of the deed of foundation, by focusing on the legal relationships created by the deed between members and company.

The transnational group is the most important player in the globalized economy. The group is an economic unit based on the control; this unit, from a legal point of view, is fragmented in – often a vast number of – legal components. However, while these components are formally independent, they act in a co-ordinated way under a single direction in the market. After an analysis of legal solutions we can not set forth for the moment that the group would be an autonomous subject of law. However, the group has already got legal existence which is not construed from the subject, but from the activity, and the group deprives its legally independent components of some rights and duties. Hence the paradigm shift has started.

The two major factors to determine the legal situation of a company in the international business life are nationality and residence. The first one indicates the private law applicable to the company (*lex societatis*, private law status), while the second one determines where the company has to pay taxes (tax law status).

The nationality and the residence of the same company may diverge. In fact, a company governed by the law of one state can pay taxes for an other state, just as a natural person having the citizenship of state A, can be subject to state B for tax purposes.

The change of the residence of a company is a very important issue – for the company as well as for the concerned states – because as a consequence of such a change the company will pay taxes in the state of the new residence. The residence is determined by the real seat of the company, therefore the cross-border transfer of the real seat must be examined from a tax law perspective. Under European law the cross-border transfer of the seat fall within the scope of the freedom of establishment, therefore in that respect the thesis pays

attention to the European Court of Justice's case law in that respect: the main question is under what conditions should companies be entitled to transfer their real seat abroad? In our view the transfer should be permitted if it changes the residence only for the future, i.e. profits realized before the transfer should be taxed in the state of the original seat.